

EGYENLŐSÉG.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest, V. kerület, fürdő-utca 4. sz.,

a hova minden küldemény intézendő.

TÁRSADALMI HETILAP.

SZERKESZTI

BOGDÁNYI MÓR.

Előfizetési feltételek:

Egész évre házhoz küldve 8 frt

Félévre 4 »

Negyedévre 2 »

Egyes szám ára 16 kr.

A z E g y e n l ő s é g m e g j e l e n i k m i n d e n v a s á r n a p .

Szocialismus vagy antisemitismus.

A budapesti sajtó a mult heti zavargások hőseit elnevezte szocialistáknak; minden napszámokban egy-egy Lassalle, minden suszterinasban egy-egy Marxot, és minden csirkefogóban egy-egy Proudhont látott.

Ne csodálkozzunk ezen a tévedésen.

Lassalle, Marx és Proudhon tanairól a Budapesti Hírlap »geniális« munkatársai vagy a Függetlenség főmédvényírói épen annyit hallottak harangozni mint napszámásaink, suszterinasaink és csirkefogóink.

Emezek is, amazok is azt hiszik, hogy Lassalle ehernes Gesetz-je az ablakok beveréséhez használható kavicsok keménységére vonatkozik, hogy Marx a zsidók ellen hecczelt (ez a confusió nyilván abból keletkezett, hogy Marx maga — zsidó volt) és hogy Proudhon a zsebtolvajok számára irt gyakorlati kézikönyvet.

Igy történt, hogy a fentisztelt szocialista és anarchista elemek ablakokat vertek be, zsidót ütöttek és loptak. És így történt, hogy hírlapíróink, mikor a főváros valamennyi gazemberét és zsebtolvaját találóan akarták jellemezni és élesen osztorozni, hát elnevezték őket szocialistáknak.

Nagy kegyetlenség volt ez.

Nyugtassuk meg a kerepesiuti tisztelt zavargókat. Mikor őket szocialistáknak nevezték el, roppant megtiszteltetésben részesültek.

A szocialisták megérteni igyekeznek a modern nemzetgazdasági átalakulásokat, kutatják ezeknek sok ezer bonyolult okát, azt keresik, hogy a vagyon egyenletesebb megosztását, a társadalmi osztályok nivellálását, a civilizáció áldásainak mind szélesebb körben való terjedését minő törvényes intézkedések által lehetne előmozdítani. Követeléseiket helyeseknek, túlzottaknak, kivihetetleneknek, vagy fantastikusoknak nyilváníthatjuk, de azok oly programot képeznek, melylyel alkudni kell. És ha a propagandát, az elvek hirdetését erőszakosan akarják elfojtani, a szocialisták fegyveres ellenállással fenyegetőznek. De fegyverüket az államhatalom ellen, nem a magánemberek ellen emelik. A vagyon- és személybiztonság az 1871-iki commune alatt Párisban normális volt. Michel Lujza sohasem fenyegetett magánembert. És mikor Proudhon hadat izent a kapitalistáknak, hangsúlyozta, hogy ő a társadalom uralkodó elvét, igazságtalan törvényét akarja megdönteni, amely a tőke hatalmát tűrhetetlenné teszi. A tőkepénzeseket mint egyéneket nem támadja meg. Tisztel, becsül és szeret közülök akárhányat.

És a tömeg, melynek ezer oka van elégedetlennek lenni, indul az elismert vezérek után; azt hiszi, hogy e vezérek feltaláltak egy arcanumot, mely gyógyíthatja a proletariatus ezer baját és betegségét. A szocialisták a népet boldogítani akarják, az antisemitismus pedig a népet fosztogatásra izgatja.

Magyarországon sok baj van. Mezőgazdaságunk sok piacot vesztett Európában és az állami hivatalok a tönkrement gentrynek sovány kenyeret nyújtanak; iparunk a tőkegazdag, leleményes, élelmes, nagy műveltségű külfölddel a versenyt még

nem állja meg; a komplikált modern társadalomban a »struggle for the life« szüntelen éberséget, fáradhatlan tevékenységet igényel; a liberalis életpályákon nagy lett a verseny. Küzdelmes, mozgalmas korszakban élünk, melyben minden nemzetnek meg kell feszítenie végső erejét, hogy a nagy dulakodásban el ne tapostassék.

Nemzetünk egy része megijedt a feladat óriási voltától és kibúvót keresett. Volt egy nagy párt, mely azt hitte hogy az »átkos közösgy« az oka mindennek és a personalunió egyszeriben véget vetne minden bajnak. Ma azonban már alig beszél valaki a független Magyarországról.

Néhány év óta a nemzet abba hagyta a meddő politikai küzdelmet és az anyagi kérdésekre fordította figyelmét. Élénk eszmecserék üdvös mozgalmak indultak meg vám és közlekedési politikánk javítása, mezőgazdaságunk emelése, iparunk és kereskedelmünk fejlesztése, a magasabb ismeretek terjesztése stb. érdekében.

Akadtt azonban egy pár catilinaris existenzia, amelynek ez nem tetszett. Nem jutott nekik semmiféle szerep egy olyan társadalomban, amely dolgozik, fáradozik, tanul, kutat, tépelődik, okoskodik. Műveltségi színvonaluk igen alacsonyan állván, képtelenek voltak előtérbe tolnakodni az ilyen küzködés színhelyévé lett porondon.

Nem a népen akartak segíteni, hanem önmagukon, nem a nemzet, hanem az egyén érdeke lebegett szemük előtt.

Néhány bukott ember egy egész felekezett vagyonából akart ismét meggazdagodni, s ebből keletkezett az antisemitismus és ennek ámitásai.

Mi az oka annak, hogy mezőgazdáink nem bírják a nagy versenyt és »földbirtokosaink elpusztulnak«? I lát az a néhány zsidó, aki földeket vásárol, az oka.

Miért nem boldogul az iparos, a hivatalnok, az ügyvéd? A zsidók versenye miatt.

Miért nem szaporodik a magyar faj? Mert a zsidók minden évben lesaktolnak egy sereg keresztény leányt.

Hogy megkíméljék magukat a gondolkodás és tanulás nagy fáradságától, közéletünk minden problémájára azt a feleletet adják, hogy »üsd a zsidót«.

Hogy mi jögen lehet ezt tenni, mi haszon lesz belőle, azt nem fejtegették soha. Az egyik a vallást, a másikat a fajt róttá fel a zsidók bűnéül; az egyik »magyarosítani«, a másikat kiűzni akarta; az egyik el akarta őket tiltani a kereskedéstől, a másikat kimondta, hogy a zsidó csak is »handlé«-nak való. Beszéltek össze-vissza, mint egy tébolydában, ok, értelem és összefüggés nélkül. Nem támadtak meg egy megnevezett társadalmi alapelvet vagy jogi fogalmat mint a szocialisták. Elvről, jogi fogalomról itt szó sem volt. Uszítottak minden zsidóra; lett légyen az dús gazdag uzsorás vagy szegény hordár; bankigazgató vagy eszlári cipész, gyáros vagy napszámós; német revolver-zsurnalista vagy elsőrangú magyar akadémikus; orthodox rabbinus vagy radikális librepenseur; szélsőbaloldali vagy ó-conservatív érzelmi.

Egy vad, esztelen előítéletet hirdettek fanatikus dühvel. És mi célból?

Azt csak nem remélték, hogy egy Európa közepén levő állam a tizenkilencedik század vége felé ezt a vad előítéletet törvénykönyveibe fogja iktatni?

Mit reméltek tehát elérni?

Képzelték-e, elveik«-nek másfajta szankeziót mint az utczai kravállt?

Az antisemiták által hirdetett eszmékre a szocialismus egyik iskolájánál se találunk analogiát. A Bakonyba kell mennünk, ha ilyen analogiát keresünk.

Akik a főváros kellő közepén este 9 órakor nagy néptömeg szemeláttára ablakokat vertek be, boltokat raboltak ki, békés járó-kelőket inzultáltak, azok nem voltak szocialisták, hanem közönséges csőcselék, melynek jogi fogalmait az antisemitismus zavarta meg.

Ezt lehet röstellini, de eltagadni nem lehet.

Csak az tagadhatja, aki titkon örül neki.

—i.

K i l á t á s o k.

Egy országgyűlési képviselő megkért bennünket a következő sorok közlésére „az ügy tisztázása érdekében“. Mi szívesen engedünk tért e felszólalásnak, hogy megismertessük az olvasó közönséggel azt a hangulatot, melyet a lefolyt mozgalmak elfogulatlan nemzsidó körökben keltettek. A levél szóról szóra így hangzik:

Nem akarok szólni az antisemita ablakbeverésekről és arról a szégyenletes hajszáról, melyet a budapesti sajtó egy része, élén a Függetlenséggel a zsidók ellen folytat. Az izgatás e nemét kárhóztatja minden jó hazafi, sőt minden elfogulatlan ember, a ki ama tényezőket ismeri, melyek e lapokat az antisemitismus karjaiba kergették.

Sokan közülök nem folytatják örömet e lelkiismeretlen munkát és én biztosíthatom, hogy például a Budapesti Hirlap szívesen bujna ki az antisemitáskodás alól, ha tárgyi-

lagos és elfogulatlan cikkek után is tudna valamiképen megélni.

De hagyjuk a lapokat. A mit az egyik ront, azt helyre üti a másik. Ott van a Nemzet, a mely szabadelvüségű és igazságszeretetiől sugárzó cikkekben védelmezi a megsértett emberi és polgári jogokat. A sajtó nem lehet jobb a hirlapirónál és a hirlapírók nagy része nálunk nem emelkedett arra a szellemi és erkölcsi magaslatra, mely „a felnőttek tanításához“ okvetlen szükséges. A sajtószabadságot előbb kaptuk, mielőtt képzett zszurnalistáink lettek volna. S ez igen sok visszaélésnek lett az okozója. Erről még szándékozom más alkalommal hosszabban szólni, és most áttérek azokra a kérdésekre, melyek az utczai zavargások után önként felmerülnek. Értem első sorban a kérdést: mit csináljon a magyar zsidóság az antisemitismusnak immár fenyegetőleg fellépő izgatásai ellen? Eddig semmit sem tett, mit direkte védelemnek mondani lehetne és kérdem: maradjon-e tovább is e passzív állásponton? Egy ideig igenis kell, hogy ez álláspontot fel ne adja. Be kell várni az országgyűlés megnyitását. Lehet, hogy a kormány, de lehet, hogy a tisztességes emberek pártjai is megsokalva a folytonos hecczeket, olyan intézkedéseket fognak követelni, melyek a botránycsinálókat örökre megfosztandják kenyerüktől. Lehet mondom; azért legjobb egy ideig még várni. Valaminek okvetlenül történnie kell, mert, hogy ez állapotokat tovább tűrni nem lehet, azt a parlamenti többség most már teljesen át fogja látni.

Érzik, hogy ha az antisemitismus orgiáit tovább is összekulcsolt kezekkel nézik, akkor egy napon arra ébredünk, hogy e hazában a vagyonbiztonság és felekezeti béke elavult fogalmak, melyeket az antisemitismus ököllet, husángokkal megsemmisített. Az antisemitismus az anarchisták fufangja, mely a vagyonra és az állami hatalomra sandít, mikor a zsidókat üti. Az antisemitismus vérengző felforgatási vágyakat burkol emberséges frázisok alatt. E frázisokkal a kormányokat dupirozni akarják. Azt a hitet akarják kelteni a rend embereiben, hogy csak eszmékkel harciznak és hogy ez eszmék a törvény és

T Á R G Z A.

Egyenjogusítás nálunk és máshol.

XXIII.

E négy tanár született angol volt, most azonban olyan más négyhez térünk át, kik mind németországi születésűek, s ime zsidó létük és német voltuk daczára is minden nehézség nélkül érték el a londoni egyetemen a rendes tanárságot, egyszerűen azért, mert a kormány nem nézvé ott sem valakinek vallását, sem a nemzetiségét, annak itéli oda e fontos állásokat, ki azokra legérdemesebbnek mutatkozik. E négy tudós: Dr. Goldsticker Tivadar, egyike a legjelesebb mai sanskritistáknak, ki 1852-től 1871-ig adta elő a londoni egyetemen a sanskrit nyelvet. A másik dr. Heinemann, ki egy negyedszázadnál tovább működött mint a német nyelv és irodalom rendes tanára (1847-től 1873-ig) s mint olyan oly tiszteletre tett szert, hogy visszalépése után a kormány érdemei elismeréséül külön érmet veretett tiszteletére. A hetedik zsidó tanár Hyman Hurwitz, a híres Coleridge angol költőnek legbensőbb barátja, egy »héber nyelvten,« »talmudmagyarázatok« stb. jeles szerzője, ki első rendes tanára volt a londoni egyetemen a héber nyelvnek és irodalomnak. Hurwitz általánosan fájlat halála után (1844-ben) Marks Dávid alkalmaztatott egyetemi utódjául, s az említett nyolcz jeles közül, ez az egyetlen, ki még most is él s működik. Marks amellet, hogy egyetemi rendes tanár, egyszersmind a londoni »nyugoti zsinagóga« (West London Synagogue) első rabbija, a mi nekünk Magyarországon — csodálatosnak tetszhetik, de mire külföldről több példát volt már alkalmam idézni, mert hát a nyugati nemzetek e tekintetben nem évtizedekkel, hanem évszázadokkal vannak előttünk! Hadd jegyezzem még meg, hogy az agg rabbi és tanár a londoni egyetem tanári karának négy

év óta Seniora (Senior Professor of University College,) ki nem kevesebb mint majdnem negyven év óta adja elő az egyetemen bibliai nyelvünk irodalmát s történetét, s az is rendkívül jellemző, hogy a roppant népszerűségnek örvendő rabbi-tanár már több ízben volt a londoni egyetem bölcsészeti s jogi karának dékánja (!) (Dean of the Faculty of Courts and Laws). Minthogy az angol egyetemeken csakis a dékáni rangot ismerik (a rektorit pótolja ott az alkanczellári s kanczellári rang,) könnyen észrevehetni, hogy az ily dékáni állás az angoloknál sokkal többet jelent mint minálunk. Tehát jegyezzük meg magunknak: Rabbis jogkari dékán egy személyben.... Ki látott már ilyent? E helyett mi itt Budapesten egészen más dolgokat látunk és hallunk, sokkal épületesebbeket. Első sorban a cseh-magyar Wenczel uram kvalifikálatlan expectorációit, melyek Csaszlau tudós fiát csakugy képesitenék a cseklézi, pozsonyi stb. nemrég a törvényszék előtt letárgyalt antisemita expeditióknak vezérévé, mint egyetemi tanárrá egy európai fővárosban.

A londoni főtanodákról előadott példák ugyan igen érdekesek, sőt meglepők, de azért a jövőre nézve még nagyobb fontossággal bír az, hogy hol azelőtt semmiféle más vallású tudós, ha protestáns nem volt, (tehát sem katolikus, sem zsidó) tanári állást nem nyerhetett, az angol egyetemek közt a két legrégebb, az oxfordi és cambridge-i is megnyílt immár hitsorsosainknak is. Tudvalevő, hogy a brit nemzet ez ősi két alma máter-jén régi törvények s régi szervezeti szabályok állapították meg e főtanodák kizárólagos protestáns jellegét úgy, hogy évtizedekkel ezelőtt még nem protestáns ember deák nem lehetett az egyetemeken, hát még tanár? Ez abnormitás volt a mi időnkben, és az angolok ezt be is látták és véget vetettek neki még az alapszabályok változtatása árán is. Mert már egész raja a jeles zsidó és katolikus egyetemi hallgatóknak kerültek ki Oxfordból és Cambridgeből, de a mi ennél jelentősebb, a hatvanas évek eleje óta már nem protestáns tanárokat is látunk mindkét egyetemen s ezek között két zsidó hitű. S most jön a legérdekesebb, mind a

ajogrend keretén belül megvalósíthatók. És egy ideig ez a hit csakugyan fentartotta magát oly körökben, a hol mindig azt hajtogatták, hogy »bizony nem fog ártani a zsidóknak, ha egy kicsit jobban szorítják a magyarosodásra és a hazafias szellem fejlesztésére«. Most azonban e körökben is tudják már, hogy az antisemitismus nem magyarosítási mozgalom, hanem szemérmes kommunismus, mely tetszetesebb alakot vett fel, hogy annál gyorsabban hódítson és bántatlanul végze az előkészületeket a társadalmi rend aláaknázására.

Amicus.

Tiltakozás.

Akadnak sokan, kik azt állítják, hogy az antisemitismus és szocialismus mindkettő atyafi; pedig ez állítás téves s durva igazságtalanságot tartalmaz a szocialismus ellen.

Bármint vélekedjünk ez utóbbi tan híveiről, egyben előnyösen különböznek az antisemitáktól s ez az, hogy gyűlöletükben részrehajlatlanabbak, következetesebbek mint Stöcker és hívei. Rajongók ők, kik hisznek abban, mit hirdetnek, előttük egy eszményi cél, egy meghatározott rendszer lebeg, melynek czélszerű vagy czélszerűtlen voltát vitatni lehetne, de a mely mégis a mellett bizonyít, hogy becsületes rajongók, a mit az antisemitákról éppenséggel nem lehet állítani.

Vonjunk csak párhuzamot a két mozgalom modora és törekvése között s az imént kimondott ítéletünk indokolt és alapos volta azonnal kiderül.

Ugy a szocialismus mint az antisemitismus a nép nyomorára hivatkozik és e baj orvoslásával kecsegtet. Csakhogy az antisemitismus hazudik, a szocialismus pedig őszinte. Tagadhatlan, hogy fejlettebb iparral bíró országokban a tömeg elszegényedése aggasztólag növekedett, s nincs emberbarát, ki ne látná be azt, hogy a társadalmi ellentétekből származott bajok enyhítésére kell, hogy történjék valami. A nagyipar és a kapitalisztikus társadalom megteremtette a nagy ipar központokat, a melyek felé a proletárság temérdek özöne indul. Ennek ellenhatása gyanánt támadt az új tan, a szocialismus. Ez új tannak megvan most már a katekizmus és tudományos rendszere is. Az államot mindenhatóvá akarja tenni; szűnjék meg a magánosok vállalata s lépjenek helyébe az állami vállalatok; az állam legyen az egyedüli kapitalista és egyszers-

mind az egyedüli földbirtokos. A nemzetnek pedig minden tagja — kivétel nélkül — dolgozzék; az állam adna neki munkát és fizetést is, az állam adná bérbe javait is az egyes földmives társulatoknak, s így mindnyájan egyenlők volnának. Egyenlő gazdagok vagy egyenlő szegények-e, ezt mi most nem vitatjuk, hanem beérjük a párhuzam helyes megítélése szempontjából az elv egyszerű ismertetésével.

No de van még valami a szocialista programmban, mit külön ki kell emelnünk, s ez az egyenlőség hangoztatása. S ezt őszintén akarják is; a szocialisták ez elvet nem tagadták meg egyszer sem. Ismételjük, bármiképen nevezzék őket, mondják eszeveszettnek, örültnek, kivihetlennak, de rendszerük és tervük van és tervüknek végső konzekvenciáihoz is híven ragaszkodnak.

Igy például nemcsak az uzorát, hanem egyáltalán a kamatvételt igazságtalannak mondják. És épen ezért szocialista nem fog különbséget tenni uzorás és uzorás között. Haragja ép úgy sujtja a zsidó uzorást mint a nemzsidót. A kapitalisnak nincs vallása, sem hazája s azért a szocialista nem sokat törődik vele, valljon keresztény vagy zsidó kézben van-e a tőkepenz. Ez a nézete, melyhez híven ragaszkodik. Váltig mondhatják neki: »Üsd a zsidót!« ő az ily biztatásokra nem hajt, sőt ellenkezőleg azt kérdezi, valljon jobb dolga lesz-e, ha munkaerejét nemzsidó vállalkozók szolgálatába fogja adni? S azután van programjában még egy pont, melyre sokat tart s mely szerint nem ismer sem vallási sem jogi különbséget. A német szocialisták gothai programjában világosan olvasható ez, és törvény gyanánt tisztelik ez elvet, ugy a német, belga és francia szocialisták, valamint az orosz nihilisták is. Van ezekben a táborokban keresztény, hitetlen és zsidó is. Az a bajor vallásos szocialista, eltekintve politikai hitvallásától, még bensőséggel ragaszkodik a katholika vallás tanaihoz, s vannak nagy számban, kik szobácskájukban a megváltó képe mellett Lassalle és Jakobi arcképeit tartják.

De nézzük most már milyenek a szocialismus állítólagos atyafiai, az antisemiták? Rendszerük, elvük nincs! Pozitív javaslattal nem állott elő Stöckertől kezdve le a kerepesi uti rablókig egy sem.

Mit akarnak, ők maguk sem tudják. Negálni tudnak és rabolni. A zsidó ne legyen kereskedő, ne legyen bankár, ne legyen író, ne legyen gyáros, ne legyen kézműves, egyáltalán semmi. S ezzel segítenek a nép baján? Maguk sem hiszik. Mi történjék tulajdonképen, ezzel nincsenek tisztában, mely előnyö-

két nagyhirű tanár magyar ember, az egyik pláne volt magyar honvédtisztje szabadságharczunknak a derék felsővidéki Schuller-Szinessy (eredetileg: Schill), kinek hazafias, lelkes magaviseletét a forradalom alatt, midőn eleintén zsidó táborig pap, majd honvédkapitány volt, e lap nemrég részletesebben elmondta s azt is, hogyan volt kénytelen rejtőzködve külföldre menekülni az osztrákok üldözése elől.

Nem tudom, minek nevezzem, a sors gunyjának-e vagy keserűségnek, vagy mind a kettőnek együttvéve, hogy Szinessy, ki valamikor ifjú korában, a szabadság nevében lelkesítette katonáinkat a harcra s hazájáért, mint a türelmesség s szabadelvűség honáért, vélt rajonghatni, ma öreg napjaira, tuczatszámra kapja angol hirneves kollegáitól s barátaitól, az angol nemzet legelső tudósaitól ama leveleket, melyeknek minden betűje képes bárminő vallású magyar agyába kergetni a vért ama gyalázatos tény folytán, hogy a tizenkilencedik század vége felé nem Muszka sem Törökország, hanem Magyarország volt az, mely a középkor pokoli találmányát, a zsidókra szórt vérvádat, nemcsak szelvében terjesztette, hanem oly per alapjául fogadta el, mely nemzetünk történetének örökre egyik leggyalázatosabb lapját képezendi.

Annak idején, ha e czikkem, túlság nélkül mondhatom, roppant munkájával elkészülni fogtam, lesz alkalmam majd egyszer-másszor ezen levelek közül néhányat magyar fordításban produkálni. S most Szinessy hazánkfáról csak azt jegyzem meg, hogy többször a cambridgei egyetemi tanácsnak is volt már tagja, s mint olyan nemrég az angol trónörökös egy estélyén az udvarnál is bemutatott a trónörökös párnak. Ez a magyar hazájából elszármazott zsidó tudós mint emlitem, ez idő szerint a cambridgei egyetemen rendes tanára a héber irodalomnak s talmud tudománynak, és azonfelül a kolosszális cambridgei egyetemi könyvtár egyik nagytekintélyű szakkönyvtárnoka. Hogy mily tiszteletben áll Schiller-Szinessy tanárkollegái előtt, arra csak egy adalék: tudvalevő, hogy a cambridgei és oxfordi egyetemek külön választanak egy-egy par-

lamenti követet. Tavaly, midőn a népkövet Hardt tanár újra megválasztatásáról volt szó, az illető bizottságban, mely a választási előmunkálatok végett ki volt küldve, Cambridge tanárai hazánkfíát is bválasztották bizottsági tagnak. E bizottságnak különben még más három zsidóhitű tagja volt.

Ama másik magyar zsidó, ki szintén külföldre volt kénytelen menni, hogy orienti tudományával valamihez jusson (ithon éhen veszhett volna.) Nagy-Bitszei születésű: Neubauser Adolf a neve, Szinessy-nél valamivel fiatalabb (50 éves). Neubauser a keleti nyelvek történetének egyik legalaposabb ismerője, s nagy irodalmi tevékenységet fejtett ki (eleintén főleg francia nyelven) e téren. Leghíresebb munkája a »Lexicographie Hébraïque« (Páris, 1861—62, és a »Geographie du Talmud« (Páris, 1878), mely a párisi »Académie des beaux Arts« nagy díjával tüntettetett ki. E jeles hitsorsunk s földünk szintén rendes tanár az oxfordi egyetemen s ugyanott a nagyhirű Bodley egyetemi könyvtár (Bodley au Librars) alkönyvtárnoka. Ime két példa arra, mire viszik magyar zsidó tudósok nem magyar földön.

A mi már most még egyébként illeti a tanári állásokat Angolországban, a »grammar school«-okról (igy hívják ott a gymnasiumokat) összeállíthatnék megint nagy névsort zsidó vallású tanárokról, de azt hiszem névvel már eléggel szolgáltam. Csak izlelitőül emlitem, hogy még oly helyeken is, mint Cork városa Írországban (honnét fél napig kell utazni, míg talán még egy zsidó hitű embert találni) is találunk hitsorsost ily országos állásban. Ez Marcus Hartig, ki csak a minap neveztetett ki a Cork-i »Queens College« természettani székére.

De most ideje már, hogy másról is beszéljünk, mint a tanügyi pályákról.

Nem hiszem, hogy sok hitsorsosunk előtt is udva volna, mily nagy szerepet játszanak, s mily nagy állásokat foglalnak el az angol zsidók az angol hadseregben és tengerészetben is. A tábornoktól és ezredestől lefelé a hadnagyig minden rangú zsidó tisztet találni az angol szárazföldi s ten-

ket nyújthatnának a népnek, arra kielégítő választ nem adhatnak. Nem csoda. Hírneves szöszlőik legnagyobb része arról nevezetes, hogy már tanuló korában kitűnt a felelet nem adása által . . .

De bezzeg van az antisemita urak eljárásában egy jó adag ámitás, színlelés, alakoskodás és hogy egyik vezérök kedvenc szavajárását használjuk: szélhámosság. Az uzsorának, a szorencsétlen és tudatlan népen elkövetett fosztogatásnak minden becsületes ember ellensége.

Az antisemitismus azonban csak a zsidó uzsorást akarja kikérgetni; igenis az antisemitismus helyesli az uzsorát, a csalást és a közgazdasági furfang rút elfajulását; csak feltélesen ostorozza, csak bizonyos körülmények között rosszalja. Rosszalja, ha esetleg zsidó csal, hamisít, uzsoráskodik, de ha más teszi, akkor hallgat. Ha becsületes szándéka volna, akkor minden csaló, minden lelkiismeretlen kufár ellen kellene kifakadnia és ez esetben minket bizony táborában fog látni. De ő ezt nem teszi. S valljon mire kelljen ezt a furcsa kétkulacsos morált magyaráznunk? Hát bizony észszerűleg csak azt következtethetjük ebből, hogy az antisemita urak az egyik felekezeti csalóit és uzsorásait csak azért üldözik, hogy nemzsidó uzsorások számára szabad legyen a vásár.

A Windisch váltóhamisításaihoz nincs szavuk, de mikor egy zsidó szélhámoskodik, akkor már az egész zsidóságot teszik felelőssé.

Ezt az igazságtalanságot, ez alakoskodást és képmutatást a szocialisták visszautasítják és nem akarnak szolidaritást vállalni olyan csöcselékekkel, mely az önző kufárok és bujtogatók madzagán függ. Lehet a szocialista tanokat elítélni, lehet tudományosan megcáfolni, lehet törekvéseit rosszalni, de adjuk meg minden társadalmi mozgalomnak a magáét. Legyünk igazságosak; a szocialisták nem érdemlik meg, hogy az antisemita kurjongató rajjal összetéveszszék; sokkal magasabban állanak morál és őszinteség dolgában a becsületes rajongók mint az antisemita képmutatók.

Egy magyar munkás.

Zsidók a magyar irodalomban.

Arra a kérdésre, hogy a népnek egyik vagy másik rétege mennyire vesz tevékeny részt a nemzet életében, kétségkívül a nemzeti irodalom ápolása és pártolásának mértéke adja meg a kellő választ, már azon elvnel fogva is, hogy „nyelvében él a nemzet.”

geri katonák soraiban, s Angolországé amaz érdem, hogy az »Egyesült Államok« után ott neveztetett ki először zsidó valásu katona a tengerészeti tiszti »hierarchia« egyik legmasabb méltóságára, mint altengernagy (Commodore). E vitéz angol hitrokonunk neve Chamberlain, ki számos tengeri csatában s négy világrészben tüntette ki magát s kit Angolország uralkodója már a negyvenes évek elején nevezett ki tengernagygyá.

Hadd álljon azonban itt még néhány név a szárazföldi hadsereg magas rangú zsidótisztjei közül.

Csak tavál nevezték ki a hollandi származású Moos-Devries tüzérségi őrnagyot alezredessé. Egy másik hitrokonunk, Montefiore (a nagy baronet rokona), már rég működik mint ezredes az angol hadseregben. Magasrangú tisztek még a két Blumenthal testvér (Arthur és Walter,) N. Wolf stó.

Érdekes egy pillantást vetni az angol zsidó arisztokráciára is.

Nines ország a világon, hol ez oly sokoldalú s szétágazó volna, mint épen Angolországban. A grófi és vicomte-czimtől le a bárói, baroneti s lovagi (amger) czimig, minden rangot találunk képviselve angol főúri testvéreinknél. (Az angolozági régi nemzetségi szefárd családok közül sok kihalt már. Így például az idén is kihalt egy, t. i. Diego Rodríguez, portugalli marquis főrangú családja ez utóbbinak dédunokája Jeannak, Navez Martin ez személyében, ki f. é. január 4-én mult ki 98 éves korában Londonban.)

Az egyedül, jelenleg élő zsidóhitű vicomte (angolul Viscount) családot Albionban találjuk, ez a német eredetű, ropant gazdag Viscount de Stern család. (Érdekes, hogy a jelenleg 2-ik Viscount de Stern öcsese, Eduárd csak nemrég jegyezte el néhai Sir George Jeszel második leányát. Örömmel mondhatjuk, hogy nemcsak ezen magas rangú zsidó család, hanem az összes zsidó nemzetség Angolországban mint egy lélek, szilárd zsidó meggyőződésű, s a zsidó egyházi s jótékonyági ügyekben a legélénkebb részt vesz, valamint, hogy ismételten ki kell mon-

Legjobban alkalmazhatjuk e mértéket a magyar irodalmi viszonyokra; legtanulságosabban irodalmunk legújabb szakára.

A szabadság, egyenlőség és testvériség eszméi legelőször is az irodalom terén vívták ki a győzelmet. E nagy eszmék szolgálatában alakult meg a dicső szellemi demokratia, mely híveit, a Dezsöffyakat, Széchenyit, Eötvöst, a Kisfaludyak ivadékeit a kiskőrösi mészáros fiával Petőfivel, a szerény származású Aranyval, az igénytelen Tompával a legideálisabb egyenjogúságban egyesíté. A szerény kör mindinkább növekedett, terjedésének nyomait bezárja azon lépés, melylyel az egyenjogúság s a fentemlített eszmék a politikai életben testet nyertek.

Ez azon időpont, melyben a zsidók, mint a magyarság egy eleme kezdenek szerepelni.

A zsidók föllépése a magyar irodalomban korántsem tekintendő egy izolált factumnak. Ez csak csúcsa azon hegynek, melyet előbb megkellett mászni.

Igen kevés ama zsidók száma, kik magyarok voltak azon idő előtt, melyben a szabadság napja rájuk is mosolygott. Német volt biz akkor a zsidóság. De nem is lehetett magyar. Az iskolákból s társadalmi életből kirekesztve, csak a koresmában s boltban érintkezhetett a magyarsággal, ennek is persze a legalsóbb rétegével.

Ha tehát a zsidók közül ekkor egyes férfiakat látunk kiválni, kik hitsorsosaikat megmagyarosítani iparkodnak: úgy nem szabad csodálkoznunk azon, ha ezek németül munkálkodnak, mert igen természetesen oly nyelven kellett beszélniök, melyen megértették őket. Nem csekélyebb érdemük van tehát ezen németajku magyaroknak azoknál, a kik már magyar nyelven munkálkodnak. S ebben van sulypontja azon kriteriumnak, melylyel a zsidók nemzeti irodalmi munkásságát mérjük.

Ha tehát a magyar zsidóság a maga korifeusai közé első sorban Lőw Lipótot helyezi, úgy csak megadja e nagyok nagyjának a magáét. Német s héber műveivel kezdte meg munkálkodását, melynek eredményéről azon körülmény tehet tanúságot, hogy a negyvenes években már magyarul prédikálhatott híveinek. De talán nem is kitűnő munkáinak száma, mely később jelentékeny magyar művekkel is szaporodott, mint inkább azok szelleme az, mely örök nevet biztosít Lőwnek a magyar zsidóság történetében. Hasonló tekintetek alá esnek a Zipserek, Steinhardtok, Hochmuthok stb.

Itt kell tehát keresni azon utat, melynek végére esik a

danom, hogy az összes angol zsidóság a mi a vallásunk s fajunk iránt való lelkesültséget s kifogyhatlan áldozatkésztséget illeti, az egész világon a legelső. Grófi zsidó család Angolországban ez idő szerint egy van: az Avigdor család, melynek feje most az özvegy Rachel grófné, ki minden zsidó ügynek legmelegebb pártolója. Fiai Sergius és Elin grófok. Az Avigdor család délfrancia eredetű. Bárói családok a következők: a Rothschildék, (de ezeknek csak egy ága, a másik szintén londoni ág, csak baroneti rangú Sir előnévvel), a Worms-ok (az öreg Worms Salamon Benedek báró, ki néhány évvel ezelőtt halt meg, s ki Németországból vándorolt be Maltába, Ceylon szigetének egyik legnagyobb birtokosa lett s mint olyan mintagazdasági által, melyeket e szigeten létesített, oly hirre tett szert, hogy az osztrák-magyar uralkodó örökös bárói rangra emelte, s e rangot Viktoria királynő megerősítette tekintettel Worm érdemeire; a két jelenlegi családfő Henry és George bárók); ott vannak továbbá a báró Stern-ék (a vicomte-ház egy másik ága) a spanyol eredetű báró Montagu (ki annak idején az orosz zsidók ügyében Budapesten is járt, és Liverpoolban egy báró Benas család. Igen sok aránylag a zsidó baronet, ezeknek nemesi praedicatumuk tudvalevőleg a Sir szó, és ezeknek nejei a magas »Lady« czimet viselik neveik előtt. S itt had emlitem, hogy Viktoria királynő Sir George Jeszel baronet halála után indittatva érezte magát az elhunyt nagy államférfiu érdemeinek megörökítése végett, bár a baroneti czimet neki csak személyére adta, átruházni Jeszel fiára, most Jezzel James baronetre, ki jelenleg a jogot tanulja, s tehetsége után remélhető, hogy dicső apjának nyomdokába lépand. A többi zsidó baroneti családok: a Goldsmid-ok, (ez a legrégebb zsidó arisztokrata család Angolországban), Sir Salmons, volt lord mayor-é, (az agg Lady Salomons, Dávid baronet özvegye még él), Sir Benjamin Philippson-é, ki tudvalevőleg szintén lord mayor volt. Továbbá említhetők még Sir Albert Sassoon, Sir Barrow Ellis, Sir Saul Samuel, Sir Arthur Cohen, Sir Julius Vogel, Sir

zsidók föllépése a magyar irodalomban. S a zsidóság azon utóbbi pár év alatt is, melyre már öntudatos munkálkodása esik, szintén eléggé igazolja működésével a magyartalanság vádjának alaptalanságát. Az irodalmi mozzanatok száraz s hiteles krónikája, az Akadémiai Értesítő e tekintetben igen tanulságos; minden kötetében találkozhatunk zsidó írók neveivel, jelesen a jellegű levelekről szóló jelentésekben.

Ha egyenként akarjuk szemügyre venni azon ágait az irodalomnak, melyeken zsidó írókkal találkozunk, kétségkívül a magyar nyelvtudományé azon tér, melyen számos hitsorsosunk legnagyobb sikerrel buzgólkodik. Az orvos- és jogtudomány, a zszurnalisztika, a tanügyi- és szépirodalom bajnokai közt is elég zsidóval találkozhatunk. Ezeknek irodalmi jelentőségét méltatni nem tartozhatik e cikk keretébe, itt csak egyes tényeket akarunk konstatálni, melyek élő tanúságot tesznek amellett, hogy a hazai zsidóság rég felismerte azon irányt, melyben haladnia kell, hogy már beleéli magát azon magasztos elvbe: itt élned, halnod kell!

Mert ugyan érthető-e az, hogy az a zsidó, aki nem tekintí e földet hazájának, aki állítólag minden perczen kész elhagyni ez országot, ha jól megszedi magát, oly életpályára lépjen, mely őt a szó legszorosabb értelmében a röghöz köti, sa melyre oly édes kevéssé csábíthatta az a bizonyos valami, a miből az ember „magát megszédheti”? No de hagyjuk e meddő vitakozást. Lássuk inkább, vajjon az a zsidó, a ki a tudomány harcsoái közé lépett, bir-e elegendő képességgel arra, hogy e névre igényt is tarthasson?

Nézzük csak azt a száraz krónikát, az Akadémiai Értesítőt. A Sámuel-díjat 1879-ben Simonyi Zsigmond „Hangátvétel” cz. dolgozatanyerte el. Az akadémiai jelentés hozzá teszi a következőket: »Ez értekezés kutatás, módszer, tudományos eredmény tekintetében egyaránt jeles«. Majd az 1881-iki Marziányi jutalmát ugyan ő nyerte el »A magyar kötőszók, egyuttal az összetett mondat elmélete» című munkájával, melyről az akadémiai kritika úgy nyilatkozik, hogy az »minden tekintetben alapvető munka.« S aki a Nyelvőrt, Nyelvtudományi Közleményeket ismeri, bizonyára igen gyakran találkozott Simonyi nevével. Nem is említjük számos értekezését s nagyobb munkáit, melyek közül Magyar Nyelvtana méltó elismerésben részesül. Hogy S. mellé a nyelvtudomány terén sokan sorakoznak hitsorsaink közül, azt szintén tudja mindenki, aki figyelemmel kíséri irodalmunk fejlődését. Így Halász Ignác, Munkácsi Bernát, Szilasi Móricz csak az idén kaptak akadémiai jutalmakat.

Rothschild, és az összes angol baronetek dísze, a majd nem száz éves Sir Moses Montefiore. A nevezett baronetek között sokról e cikkben egyéb jelentőségük miatt már részletesebben szoltunk. A többivel, kiket most említtem először és csak névleg, még találkozni fogunk ezekkel is akkor, ha az angol gyarmatokról lesz szó.

Azonban, mi mindennél fontosabbnak tartjuk, és az angol nép szabadelvűségére nézve sokkal jellemzőbbnek ama, az arányt mindig messze túlhaladó számát a zsidó parlamenti képviselőknek, kiket az angol parlament némely ülészakára beválasztanak a londoni törvényhozó palotába. Itt ebben a tekintetben, csak egy nemzet versenyez az angolokkal és ez az olasz. Képzeljük csak akárhányszor így például 1865-ben s 1868-ban volt már eset, hogy az angol alsóháznak kilencz zsidó hitű tagja volt, holott az arány szerint még kettőnek sem kellene lenni, vagyis az arányt ama szám legalább is hatszorosan haladja túl.

Azon nagyobb híri és az egész angol nemzetre kiható érdemeket szerzett zsidó vallásu parlamenti képviselők közül, kik huzamosb ideig szolgáltak, vagy szolgálnak hazájukban közügyeknek említjük a következőket: Három Goldschmid baronet, úgy mint: Sir Franers, Sir Julian és Sir Frederick. Három Rothschild báró, azaz: Nathaniel, Lyonel és Anthony bárók. Két Worms báró: Henry és George, Salamons baronet (a volt lord mayor), Cohen Arthur baronet, királyi tanácsos. Továbbá a nem arisztokratikus nevek közül: Simon Serjeant (»Serjeant« a hiresebb ügyvédek kintüntetési czime, körülbelül annyi mint Németországban a »Justizrath«), Sidney Woolf stb.

Az angol alsóháznak ma 6 tagja van: Ezek Rothschild Nathaniel és Worms György bárók, Serjeant Simon, Cohen Arthur baronet, Sidney Woolf, Goldsmith Julius baronet.

E jelesek mindegyike megérdemelné, hogy külön, legalább pár sorban tárgyaljam életük folyását, azonban máris itt-ott nagyon is bő részletbe bocsátkoztam s így csak egyet

A 79-iki Horváth-díjat Bánóczy nyerte el „Révay Miklós élete és munkái» című művével, melyről az akad. jelentés azt mondja, hogy »irodalmunknak valóságos díszére válik.« Ehhez kommentár ugyan nem, de mint minden nemes törekvéshez, az antisemitismus rosszakarata s irigysége igenis hozzáfér. Bánóczyt — a ki különben Lewes »A bölcsészet története« munkájának fordításával gazdagítá irodalmunkat — a Kisfaludy-Társaság Kisfaludy Károly élettörténete megírásával s művei méltatásával bizta meg.

Szólhatnánk Alexanderről, »Kant élete s munkái« szerzőjéről, ki egy Schopenhauer philosophiáját fejtegető művével nyert pályadíjat, s a ki évek óta működik tanügyi irodalmunk érdekében oly jeles sikerrel. Hasonlóképp nyert dr. Friedmann Bernát 1876-ban »Népbírák, esküdtszék« cz. művével akadémiai koszorút. Dr. Schreyer Jakab ugyanekkor nyert szintén akadémiai díjat.

Ezeket ragadtuk ki azok közül, akik az akadémia által kitűzött pályázatokon vettek részt s nyertek koszorút. De mennyien vannak azok, kik szerényen működnek oly pályákon, amelyekben minden, csak borostyán nem terem.

Szóljunk-e Horn Edéről, kiről Jókai ezeket mondá: »Mint Mózesnek, megadatott neki a negyven évi bujdosás fáradalma a sivatagban, de nem az ígélet földének megérinthetése.«

Ugyancsak Jókai mondja róla: »Horn Ede európai híri ember volt mint író, mint szaktudós, s tehetségei mindig a szabadság ügyének, hazánk ügyének voltak szentelve.« »A férfi, aki az állam legmagasabb hivatalainak egyikére lett elhivatva, ahol az ország milliói forogtak kérdésben, oly szegényül halt meg, hogy a köztisztelő feladata maradt temetéséről gondoskodni.« Hát szóljunk-e mi szemben e szavakkal Horn érdemeiről, melyeket a haza körül szerzett?

Vagy nézzük Dux Adolfot, aki szintén a magyar írók szegénységének keserves kenyerét ette; az első sorban itélni hivatottak egyike (—á—) ekkép nyilatkozik róla: »Dolgozataiban alapos szakértelem, bölcsészeti s aesthetikai műveltség, kritikai szellem és igazságszeretet a magyar nyelv és irodalom valódi szeretetével párosult. Valóban senki a magyar irodalom és írók ismertetésére a külföldön, jelesen Németországban, annyira nem hatott közre mint Dux.«

Említsük Kis Józsefet is? Ó róla, kinek nevével minden hangverseny műsorán találkozhatunk, így szól a kritikusok egyike (—ő): »Évek óta ily becses kötet (t. i. Kis J. költeményei) nem jelent meg, s egy hamar nincs is remény, hogy megjelenjék.« A »Simon Judith,« »Szegény Arje,« »Betegen,« »Drága nyomok« költőjéről sem szoltunk ezek után bővebben.

emelek ki, Worms György bárót, kinek nemes szereplését az üldözött orosz zsidók érdekében (még a parlamenten belül is) az emberiség és az igazságosság egy barátja sem fogja soha elfelejthetni.

S itt lehetetlen meg nem állapodnom ama nagyszerű, valóban megható mozgalomnál, mely két évvel ezelőtt keresztény oldalról nyilvánult Angolországban a muszka polgárság és rablásos üldöklések akkori szomorú emlékű jelenetei után az embertelen hordák zsidó áldozatai érdekében. Lélekemelő volt ama látomány, hogy minden vallású és állapotú keresztény angolok, a katolikus Manning bibornoktól a Canterbury-i anglicán primásig, az egyetemi kancellároktól (Cambridge-ben és Oxfordban), a nagy városok polgármesterei-ig, szóval mindenütt s minden rétegben hogy protestáltak ama hallatlan brutalitások ellen, s hogy adtak össze pénzadományokat a keresztények az oroszországi zsidó menekültek fölségelésére, kivándorlásuk könnyebbitésére. Ki felejtette volna el például azt az impozáns meeting-et, a londoni városházán, hol a keresztény hitű lord mayor és az angol főváros első keresztény celebritásai karöltve zsidó jeles angolokkal álltak az illető segélyző bizottság élére. S ilyen városházi meeting akkor Angolország, sőt Skócia — majd nem minden valamire való városában volt, olyanokban is, hol egyetlen egy zsidó sem lakik; s milyen beszédekkel, milyen enunciacziókkal! Igaz ugyan, hogy ugyanakkor a világ összes művelt nemzetei e tekintetben nemes példáit adták századunk humanismusa és toleranciája szolidaritásának, s — kivéve az oláh s muszka nemzetet — nem igen volt keresztény nép Európában, mely legjelesebb fia által hatalmas vető-ját bele nem dörögte volna a muszka bestiáknak ezzel a nihilismus figyelmét elvenni akaró szt. pétervári kormány szándékos lanyhasága által még csak szított rabló expedícióiba és tombolásába, de oly magasztosan, oly tömegesen az emberi részvét az igazi felebaráti szeretet, Hollandia kivételével, sehol nem nyilvánult Európában, mint az angol nemzet kebelében. Csakugyan akkor

Ágai Adolfról a „Borsszem Jankó,“ »Kis Lap« jelenlegi s a »Magyarország és a Nagyvilág« volt szerkesztőjéről, a magyar (s német) közönség kedvelt Porzójáról, kinek alakjai társadalmunk típusait élethűséggel állítják lelki szemünk elé, a Magyar Lexikon azt mondja, hogy »jeles humorista; mint tárczairó első helyet foglal el.«

Mezey Ernő, nemkülönb Acsády Ignác, — a »Frédényi bankja,« »Aranyországban« szerzője, Bluntschli nagy munkájának, az »Államjog Története« fordítója — a magyar hírlapirodalom kiváló munkásai közé tartozik. Előbbi az »Egyetértés«, utóbbi a »Pesti Napló« munkatársa; nagyszámu dolgozataik közt több szépirodalmi is van, melyek bizonyára nem válnak irodalmunk szégyenére.

Hasonlóképp más helyen kell méltatni Kőrösi Józsefet, a »Statisztikai Havifüzetek« s a »Bpest fővárosi statisztikai hivatal heti jelentései« szerkesztőjét s több szakmunka szerzőjét. Kőrösi működésének néma méltánylása gyanánt csak azt hozzuk fel, hogy a magyar akadémia, a párisi, manchesteri, brüsseli, milánói, nisni-novgorodi stb. statisztikai egyesületek tagjukul választották meg.

Goldzieher Ignác »Az Iszlám« s számos értekezés szerzőjéről is fölösleges itt dicséretet mondani.

Lów Tóbiás volt főügyész-helyettes érdemeit, jelesen a B. T. K.-ról irt nagy kétkötetes munkáját, valamint egyéb-irányu irodalmi működését a boldogult halálakor méltatta a sajtó kimerítően.

Fáyer Lászlót, a »Jogtudományi Közlöny« tudós társszerkesztőjét szintén eléggé ismeri a szakvilág; nemkülönb Neumann Ármint, kinek a kereskedelmi jogról irt nagy munkája általános feltűnést s elismerést vont maga után. És itt igen-igen sokról kellene említést tennünk, ha feladatunkká tennők mindazokról a zsidókról megemlékezni, kik a hazai irodalomban buzgón működtek s működnek.

Pedig hol van még Dóczy Lajos (a Csók szerzője, Faust fordítója), dr. Hirschler, dr. Rózsay, Kármán, Neményi, Silberstein, Lederer, Deutsch Henrik, Neumann Sándor, Kőnig Gyula, Wertheimer, Fenyvesi Adolf, Radó Antal (ki a Kisfaludy-Társaság egyik díját nyerte el) Heltay Ferencz (kinek műve »Az ipartörvény revisiója« csak ez idén nyert akadémiai díjat), Purjesz Kohn, Marczali Henrik, Klein Gyula, Kont Ignác és Gyula, Gelléri, Hoffmann Mór (a »Nemzetiség és Haza,« »Jerichói Rózsák« s számos más jeles mű szerzője), Ormódy Bertalan Jellinek, Sturm, Keszler, Farkas Albert sat. sat.

Amily hézagoss tehát a nyújtott kimutatás, oly csattanós

látunk be mi vérző szívű s mélyebben gondolkozó magyar zsidók is, hogy mennyire igaz volt a nemes agg Shaftesbury lord-nak, midőn e mozgalomra nézve ezeket írta a »Times«-ba (egy hosszabb levél végén.) »Igen is, nekünk az egész világ előtt meg kell mutatnunk, hogy ezen királyság kereszténysége nagyon különböző valami az ugynevezett orosz kereszténységtől.« (»... to sholo to the wohle world ehat the Christianity of this aingdom is a very different thing from the so-called Christianity in Russia«).

Persze, hogy Tisza-Eszlár akkor még, midőn lord Shaftesbury ama szavakat írta, szerény incognitonak örvendett, különben nehezen maradtunk volna ki ama szégyenpassusból.

És valóban igazat mondtál nagy ősök méltó utódja, Shaftesbury Lord! Nagy, óriási különbség van kereszténység és kereszténység közt. Az a különbség, mely fennáll a Magyarországon a templom szószékéről ritualis vérvádat, infernalis zsidógyűlöletet, sőt arra uszító R o j k o-féle plébánosok, vagy a zsidó üldözést, mint czélt hirdető tiszta-eszlári katolikus plébános kereszténysége közt és ama kereszténység közt, melynek nemes sugallata alatt egy Manning bibornok, egy Deam Stanley elnökösködött, orosz zsidókat pártoló óriási gyülekezeten és ama kereszténység között, melynek egyik leghiresebb egyházi szónokája Angolországban főtisztelendő Page Roberts, a londoni Szt.-Péter templomban, tavaly január 17-én odaállt a prédikáló székre, az Urnapján, mely az ő hite szerint a vasárnap, s ékesszólásának egész hatalmával ezeket mondá többek között roppant számban összegyűlt keresztény hiveinek, ezek mindegyikének mintegy lelkéből beszélve. »Mily roppantsokat köszönhet a világ a zsidóknak s mily furcsa pénzzel (»trange coin«) rója le ez adósságot! Igenis mi többet köszönünk nekik mint a világ bármely nemzetének. Görögország és Róma Jeruzsalemhez képest semmik. (»Greese and Rome are nothing to Jeruzalem!«) Nem szükség utalnom ama kitűnő szolgálatokra és ama nagynevű emberekre, melye-

a konstataált tényekben rejltó érvelés. A zsidók továbbá is a megkezdett uton fognak haladni: teljes erejükkel fogják szolgálni és szeretni azt a hazát, amely megvonni látszik tőlük anyai szeretetét. Nem fognak e munkájukban törődni azoknak lármájával, kik csak rontani tudnak. A zsidók büszkesége lesz majd mindazt újra fölépíthetni, a mit amazok leromboltak, s ez a tudat elégtételül szolgál nekik — egy tenger sérelemért!

Egyébiránt erről máskor többet.

Halász Frigyes.

A Függetlenség.

A mit ez a szennylap a mult héten elkövetett, az már tullép minden határon. Az már csak a zsebmetező taktika pénzsovár vergődésének egy undorító tünete. Egy napon oda áll és hirdeti, miszerint az antisemitismus nem egyéb annál, mit mások szemérmesen kereskedelem magyarosításnak neveznek, másnap meg azt állítja, hogy az antisemitismus a nép érületében gyökerező gyűlölet, mely a zsidó szellem a zsidó élet minden jelensége ellen irányul.

Mintha a zsidóknak külön szelleme, külön élete volna!

A Függetlenség saját külön tudósítói, kik rituális gyilkosságokat, talmud morált, és egyéb »izgató szereket« fedeztek fel, az ugynevezett zsidószellemet is feltalálták, de hogy miben rejlik, azt bölesen elhallgatják. Mert azt csak nem lehet a zsidó szellem specziális nyilvánulásának mondani, ha egyik vagy másik zsidó tolakodó vagy tapintatlan vagy ha németül beszél vagy dicsekedő. Az lehet az egyik vagy másik zsidó hiányos nevelésének a kifolyása, de semmi esetre sem fajbeli hiba. De ha a zsidók fajbeli hibája volna is az, a mit az antisemiták annak hazudnak, akkor sem volna indokolt az antisemitismus gyalázatos rohama, mert hogy egy felekezetet azért kellene kikergetni, mert tapintatlan és mert társadalmi modora nem mozog kellemes formák között, olyan követelés, melyet csak antisemita agyvelő tarthat igazságosnak.

De hiszen nem javítani, hanem fosztogatni, ez az antisemiták jelszava.

A Függetlenség, mely oly megvetően nyilatkozik a P.

ket a zsidó faj ajándékozott a mi napjainknak, sem azon időkre, melyekről ki van mondva, hogy a spanyolországi arabokkal együtt a zsidók lobogtatták fönnebb a tudomány fáklyáját, a középkor mélyötétségében. A biblia az ó és új Testamentom a világ erkölcsi gazdagságának főforrása, mely már egy maga kell, hogy arra ösztönözzön bennünket, keresztényeket, hogy bárhol látunk zsidó embert a hála tekintetével nézzünk rá (»with gratitude.«) S mi egy Horafin, egy Cicero, egy Izaiáshoz, egy Pálhoz képest? Mi örök adósai vagyunk a zsidóknak hitünk s ennélfogva egész civilizácziónk miatt. És mégis ez az a nép, melyet épen kereszténynek pusztítottak (ravaged) majdnem minden században. A szégyenpirja (»bluth«) kell, hogy megszálljon bennünket, ha a középkori csöcselék keresztések (»rabble craters,«) bűntetteire (crimus), vagy a saját hazánk bűneire gondolunk Jánbs idejében, vagy a Spanyolországéira a 14-dik század vége felé. Hát még mindig nincs ezeknek a dolgoknak vége? Tudják-e azok a gyujtogató és rabló (burg onoglive) muszka keresztények, hogy saját Üdvözítőjük — az Isten, ki előtt térdre borulnak szintén zsidó volt?»

Azt hiszem, nem végezhettem be méltóbban augolországi fejtegetéseimet, mint az idézetekkel, melyeket a »Times« szövegéből magyarítottam át, bár eredetiben jóval erőteljesebbek. Igenis! megmérhetetlen az ür emberek és népek, kortársak és kartársak, népek és népek, keresztények és keresztények között. Mi, itt Magyarországon ez utóbbi különbséget legjobban érezzük. Ott, hol egy országos nevű keresztény pap, a legnépszerűbbek egyike, így beszél a vasárnapi istentiszteletben a néphez, nem csuda, ha a keresztény és zsidó hit emberei közt kölcsönös megbecsülés létezik és valóban a két hithez illik, hogy fiaik kegyeletet tanusítsanak egymás irányában.

Lloyd „börze-királyságáról« elfelejti, hogy az ő területe ellenben a lebuja, az aljas szenvedélyek rejtekhelye, a hol az a csöcselék lézeng, mely a Függetlenségből meríti életelvet és jogi meggyőződéseit.

A Függetlenség mőhon ragadta meg az alkalmat arra, hogy megint szólhasson azokhoz, kiket nem érvekkel, hanem csak hangzatos frázisokkal lehet meggyőzni és a kiknek egész lételük a zavargásra van alapítva. Ha Verhovay tanult volna, ha művelt zszurnalista volna, a ki tisztességes czikkekkkel is tudja megkeresni mindennapi kenyerét, akkor nem áll be Istóczy uszályhordozójának, rituális gyilkosságokat hirdetni és nem engedné, hogy lapja a legnemtelenebb perfidia szennylepedője legyen.

Csak olyan egyének mint Verhovay lehetnek köpenyorgatók pirulás nélkül. Egy nap azt hirdeti, hogy az antisemitismus „magyatosítási mozgalom«, másnap meg el akarja rabolni a zsidóktól a hazafiságot, a nemzeti öntudatot szóval mindent mi a tisztességes ember előtt szent és sérthetetlen.

Majd lejárja magát. A tisztességes emberek tudnak várni. Majd eljön az idő, midőn mindenki beláthat abba a pokoli műhelybe a hol a népbolondítás catilinaris existenciái a cselszövényeket készítik. Nagy fufanggal, sok ravaszsággal csinálják. azt senki sem tagadhatja, de a szélhámosság agyalábain henczegő kolosszus soká még sem tarthatja magát. A nép igazságérzetének egy lehellete elegendő, hogy romba döntse.

Argus.

A községi életből.

Nagy-Kanizsa, Tekintetes szerkesztő úr! Vitt Manó ur Vácáról „Az ország. magy. izr. tanító egyesület értesítőjében“ megrovandónak találta azt a hirdetési módot, mely jelenleg a izr. hitközségeknél a tanítói és egyéb községi állomások betöltésénél divik és többek közt ezeket mondja:

»Az üresedésbe jött orvosi, tanári, birói vagy más hivatalnoki állomás betöltésére szóló felhívás vagy pályázat rendszeren a megfelelő szaklapokban szokott megjelenni, mert a pályázathirdető forum helyesen felteszi, hogy a pályázó orvos, tanár vagy más distinguált hivatalnok a hová a tanító is sorolandó annyi közönség-érzülettel bir, hogy a szakmájába vágó és érdekeit előmozdító folyóiratokat olvassa, és így az őt érdeklő pályázatok figyelmét ki nem kerülhetik. Csak az izr. iskolák fentartói tesznek kivételt e tekintetben: Ők nem a zsidó tanítók hivatalos és rendes organumát képező »Értesítőben« hirdetik pályázataikat, hanem kereskedői vállalkozó módjára a »Pester Lloyd« hasábjain tudatják: hogy itt meg itt ilyen vagy olyan áru azaz »tanító« egy próbaévre vásároltatik.«

Én még ezen indokok mellett azt is felemlitendőnek vélem, hogy az bizony nagyon roszul veszi ki magát, ha a zsidó magyar községek feltűnő előszeretettel német lapot szemelnek ki »hivatalos hirdetések« közzétételére. Felsorolhatnék számos más indokot is, melyek mind a mellett harcolnának, hogy e rosz szokást egyszer-vegre megszüntetni kellene, de az hiszem hitrokonaim e kevés, de jóakarátú szavakban is elég alapot találандnak nézetem támogatására.

Midőn e sorok közzétételét a hazafias ügy érdekében kérem, maradtam hitrokoni üdvözléssel

K. D.

H I R E K.

— Montefiore adománya. Nyiregyházáról írják e hó 13-áról: A pénteki postával egy pénzküldemény érkezett Montefiore Mózesztől, a damaskuszi pörben is szerepelt ismeretes angol milliomostól Lefkovic Ignác helybeli leányintézet tulajdonosához, melyben 15 zárt borítéku levél volt csomagolva az eszlári pör 15 fővádlottjához czimezve. Egyenkint kaptak 10 font sterlinget és egy üdvözlő levelet. Atyai gyöngédséggel vigasztalja az öreg humanista a czimzettet a szenvedett bántalmazásáért s egyuttal meleg szerencsekívánatait fejezi ki a felmentés öröméhez, végre ajánl nekik mérsékelt, korszerű élet-

módot és mindenekfelett őszinte ragaszkodást a hazához és a magyar nemzethez.

— Gyula futása. S.-A.-Ujhelyről írják lapunknak: Miután hiába vártam, hogy a Függetlenség elbeszéli, én akarom megörökíteni azt a jelenetet, mely alkalmat adna egy »Gyula futása« című hősköltemény irására. A dolog így történt: E hó elején Verhovay Gyula, városunk dicső srülöttje itt járt és ez alkalmat arra akarta felhasználni, hogy antisemita meetinget tartson. Terve azonban nem sikerült, mert az itteni józan polgárság nem engedte magát üres frázisokkal elbolondítani. Sőt ellenkezőleg; többen nyíltan akartak állást foglalni e lelketlen demagog hazafiatlansága ellen. De alig vette ennek neszt Verhovay, midőn a városból elkotródott még pedig titokban, hogy a nemezis el ne érje. A nép haragja kísérte őt utján ama nép felháborodása, mely őt nagyon, de nagyon jól ismeri...

— Péczely Kálmán nyiregyházi törvényszéki irnok, aki Scharf Móriczzal felvette az első jegyzőkönyvet a következő határozatot kapta törvényszéke elnökétől: 778/1883. eln. A nyiregyházai kir. törvényszék elnökétől. A nagyméltóságú magy. kr. igazságügyminiszternek 1883. évi augusztus hó 6-án 2209, I. M. E. szám alatt kelt magas rendelete által addig is, míg önnök multjára nézve felmerült adatok folytán az illetékes bíróság határozni fog, a mai naptól kezdve szabadságotatott. — Nyiregyházán, 1883. augusztus 13. Gruden m. k. h. kir. tszéki elnök,

— Az Ungvári közlőny egy lap, mely ugyanazon irodalmi riveaun áll, mint a nyiregyházi »Ébredjünk« és miután praenumeransa is csak annyi van, mint a nyiregyházi Timesnak, nagyon természetes, hogy antisemitáskodik. Minapában cikket közölt, mely a ponyvairodalom minden szépségét egyesíté. Csak úgy hemzseg benne a »rituális gyilkosság«, a »talmudmoral«, »pajesz«, »kaftan«, »zsidó vakmerőség«, »zsidó gyávaság« és a többi. A végén pedig azt kívánja, hogy keressék ki a zsidókat és vegyék el vagyonukat. Nem méltatuk volna figyelemre e mindennapias izgatást, ha alapos gyanú nem merült volna fel az iránt, hogy e cikk oly egyéntől ered, ki hivatva van a fiatalságot oktatni, egy tanártól, kinek lelkiismeretétől számos honpolgár szellemi kiképeztetése függ. Nem említünk nevet, mert nem akarjuk a denuucziáns szerepét játszani, csak figyelmeztetni akartuk a tauár urat, hogy Trefort miniszter ur bizonyára nem azért nevezte ki e magasztos állásra, hogy egy felekezeti ellen izgasson, hanem hogy az ifjuságot komoly és hazafias munkára oktassa.

— Az orsz. magyar izr. tanító-egyesület közp. választmánya, a f. évi augusztus hó 20, 21 és 21-én (VII, ker. siputezai izr. hitközségi fiu-iskola disztermében) tartandó közgyűlés előmunkálatait befejezven, a tárgyalás alá bocsátandó tételek sorrendjét következőkép állapította meg: 1. Elnöki megnyitó és titkári jelentés. 2. A zsidó népiskola héber tantárgyait és az ennek alapján nyújtandó hitoktatásnak részletes tanterve. Előadó: Szántó Eleázár főv. igazgató. 3. A közös (interkonfeszionális) népiskolákban nyújtandó zsidó hitoktatás részletes tanterve. Előadó: Csukássy Fülöp fővárosi néptanító, az érsekutezai községi népiskola hitoktatója. 4. A középiskolákba és az állami tanítóképző intézetben nyújtandó zsidó hitoktatás részletes tanterve. Előadó: Dr. Golberg Ráfácl budai rabbi és budai áll. tanítóképző intézet hitoktatója. 5. Mi oka annak, hogy hitközségeink itt-ott magyarajku népiskoláinkban is német nyelvre fordítatják a biblia héber szövegét? Megfelel-e a jelen intézkedés a zsidó népiskola tulajdokaepeni céljának? ha igen, mi haszon háramlik ebből? ha nem, mi módon lehetne a bajon segíteni? Előadó: Schön Bernát győri néptanító. a »Néptanoda« főmunkatársa. 6. A zsidó hitfelekezeti iskola felsőbb osztályaiban a váltakozó-osztály vagy szakcsoportrendszer célirányosabb-e? Előadó: Neumann József kaposvári polg. isk. tanító. 7. Önségély. Előadók Szontag Jenő és Weisz Gábor czeglédi néptanítók. 8. Olvasókönyveink szerkesztésében követelt irány megfelel-e a zsidó népiskolai követelményeknek? Ha nem, mely irányban történjenek az esetben módosítások? Előadók: Széplipót veszprémi és Vámosi (Winkler) Vilmos érsekújvári néptanítók. 9. Indítványok. 10. Tisztujtás.

11. Elnöki zárszó. A közgyűlést megelőzőleg, f. hó 19-én délutáni 6 órakor, az egyesület tagjai (bizalmas jellegű) tanácskozmányt tartanak. A közgyűlés f. hó 20-án délelőtti 9 órakor veszi kezdetét.

— Tur-Terebesről írja lapunknak egyik barátja. Bizonyos lapok lelkiismeretlen izgatásai és indokolatlan támadásai a zsidók ellen, talán schol sem keltek nagyobb felháborodást mint e vidék keresztény lakosságánál. Mély undorral fordul el mindenki a népbolondítóktól, kik egy hazafias felekezetet a nemzet testétől elidedegeníteni igyekeznek. Egy köztisztelőben álló aggastyán, Bothmer báró nagyobb társaságban már többször adott kifejezést a vidék hangulatának midőn nyíltan kárhóztatta azt a mozgalmat melyet néhány fővárosi izgató hazafiatlansága előidézett. Báró Bothmer mély tudományú férfi, ki a t. eszlári vérvád keletkezésénél hosszabb cikket küldött be a Magyar Állam ezimű ujságba, melynek levelezője volt; de miután a nemes báró a vérvád alaptalanságát bizonyította, az említett lap a cikk közlését megtagadta. Ez a tény eléggé jellemzi Lonkay ur tárgyilagosságát. Báró Bothmer azóta megszűnt a M. Állam levelezője lenni. A világosság nem fér össze a sötétséggel.

— Zavargások a vidéken. A budapesti zavargások mint előrelátható volt a vidéken is több helyen visszhangra találtak, Sopronban, Pozsonyban, Nagyszombatban, Esztergomban, Szent-Endrén, Szeredén, Csek-lészen és Hajdú-Nánáson. Ez utóbbi helységben azért zavarogtak az antisemiták, mert Scharf József rokonai látogatására ide érkezett. Nánáson és a többi helyeken az antisemita csőcselék ablakbeverésekkel adott kifejezést rablási hajlamainak, melyek azonban a rendőrség gyors közbejötté folytán egyéb értékeket nem veszélyeztettek. Így látjuk burjazozni a közszellem elvadulásának undok kinövéseit abból a talajból, melyet Istóczy és Verhovay mindenféle erkölcsrontó szerrel előkészített. A nagy napilapok, természetesen hasábos tudósításokat közölnek e mozgásokról, a mi az antisemita hecezeket csak növelni szokták.

— A t. eszlári ügy. A nyiregyházi törvényszék e héten terjesztette fel a királyi táblához a t. eszlári ügyben hozott ítélet elleni felebbezést melyet a magánvádló beadott. Ez ügy előreláthatólag a legfőbb törvényszék előtt is megfordul s így az e perrel kapcsolatban levő többrendbeli affairek csak a kir. kuria ítéletének meghozatala után fognak a lebonyolítás stadiumába jutni.

— A zsidó nép története. A világ teremtésétől mai napig. II. rész. A második templom elpusztulásától — mai napig. Különös tekintettel a magyar zsidó történetére, polgári iskolák és középtanodák izraelita növendékei részére írták: Löffler Jónás és Weiss Gábor hitoktatók. Ára 40 kr. Minden példány után 2 kr, az országos izr. tanítóegyesület pénztárába folyik. Budapest, 1883. Kiadja Zilahy Sámuel. Ez érdekes könyvecske nemesak iskolai használatra legalkalmasabb, de mint külön olvasmány is sok élvezetet nyújt.

Szerkesztői üzenetek.

Jogásznak Tolcsván. Nem vált be. Folytatni kell, de más irányban.

L. B. urnak B. Ujváros. Van benne sok igazság.

B. B. urnak Mágocs. A cikkében kifejtetteket a lapban előadva találja. Kérjük a levelezést ezentúl is folytatni.

G. H. urnak S. A. Ujhely. Tényeket kellett volna felsorolni, egyes mozzanatokai, melyek annak az egyének gyalázatos üzelmeit minden kommentár nélkül utálatossá teszik.

Sch. testvérek T. Füred. A kérdéses röpiraton kívül Delitsch tanártól még a következő kisebb-nagyobb iratok jelentek meg: Judenthum und Krisztlenthum; Krisztlenthum und jüdische Presse; Jüdisches Handwerkerleben zur Zeit Jesu és Jesus und Hillel.

Dr. B. S. urnak Budapest. Későn vettük szellemes sorait.

ÉRTESETÉS.

Tisztelettel értesítjük a t. hitközségeket, hogy az **Egyenlőség** ezen-tul mindennemű

községi hirdetések

közöl. Felkérjük ennél fogva a **hitközségek tekintetes előjáróit**, valamint a **hitközségek lelkészi, hivatalnoki és tanítói karát**, hirdetéseiket az **Egyenlőség kiadó-hivatalának beküldeni**, annál is inkább, mert e lap elterjedtségénél fogva legbiztosabb garanciát nyújt a hirdetés eredménye iránt.

A hirdetsi díj legolcsóbban szabatik ki.

Az Egyenlőség kiadó-hivatala.
(V. ker. Fürdő-utca 4. sz.)

Batorkodom ezennel tiszteletteljesen közölni, hogy a **Wertheim M. féle** üzlethelyiséget az „arany eszmaéhoz” **Károlykaszarnya, Károly-körut** átvettem, és valamint a **Károlykaszarnya 17. sz. alatt** létező **czipőüzletemet**, szintén a **„Párizsi czipőház”** ezimezve fogom tovább vezetni. A bennem 18 év óta helyezett biza omért hálás köszönetemet kifejezve, kérem, azt irányomban továbbra is fenta tani, és én azon leszek, hogy azt minden iránybani **szolidtság** által megördemeljem. Tisztelettel

Schwarz József.

Károlykört, a Rosner-féle kávéház mellett

ajánlja a gazdagon felszerelt **czipő gyári raktárat** nagyban és kicsinyben, saját készítménye által legjobb és legolcsóbb árúnak elismertett, alapított 1866. évben.

Hő gvek számára.

Kommod czipők eberlastin vagy bőrből	1. — — 1.20
Eberlastin vagy bőr kommod czipők sarrakkal és csokorral	1.60 — 1.80
Eberlastin vagy bőr csatos czipők legelegánsabb csokorral	2.30 — 2.50
Eberlastin Regatta félramástalppal legfin.	2.40 — 2.60
Zergebőr „ kettős talppal	2.50 — 2.80
Lakk „ gondolható legf. minőségű	2.80 — 3. —
Eberl. kamásnik 16 cm. magas, selyemzuggal és félramástalppal	3.30 — 3.50
Eberl. kamásnik 16 cm., magas, igen fin., gombokkal és csokorral	3.50 — 3.80
Eberl. kamásnik lakboritással félramástalppal igen elegáns	3.50 — 3.80
Kid- (keztüübör) kamásnik selyem czuggal	3.80 — 4. —
„ kövöskörül lakkkal bevonva legfin. minőségű	3.80 — 4. —
Zerge-, vagy chagrain bőrkamásnik kettős talppal	3.30 — 3.50

Urak számára.

Papucsek legf. bőrből } sarrak nélkül	1.10 — 1.30
Commod czipők	1.20 — 1.40
Pincézr czipők cuggal mindkét oldalon	2.50 — 2.80
Regatta „ erős chagrain vagy zergebőrből legf. borjúkid vagy szalonlakkból legjobb minőségű	3.10 — 3.80
Zerge- vagy Chagrainbőrczipők szegezve nagyon tartós	4. — — 4.30
Czugas czipők erős kettős talppal munkásoknak	3.80 — 4. —
Borjúbőr (Wichsbőr) legjobb fajta	4. — — 4.50
Borjúkid (keztüübör) czipők legf. fajta	4.20 — 4.50
„ kövöskörül lakkkal bevonva nagyon finom	4.20 — 4.50

Minden fentnevezettek előálló varrott talppal párja 50 krral drágább, továbbá nagy raktár leány-, fiu, és gyermekczipőkből a legolcsóbb árakon. Megbizások a vidékről utánvétellel pontosan és lelkiszeretesen eszközöltetnek. Nem illők készséggel kicseréltetnek. **Képes árjegyzékek bérmentve.**